

са Његошевом и његошевском књижевно-филозофском традицијом како би се у њој детектовали могући одговори на питања савременог мизансцена, премда она доказује ауторову интензивну жудњу да у писаном виду уобличи рефлексије поводом својих повлашћених тема и потврди присуство активистичког хуманизма, и *Њеџошевски њокреј оџџора* је, заправо, више него самом аутору потребан читаоцу – да му буде лучоноша и смислотворна референтна тачка у дестабилизованом, материјалистичком и инвазивном координатном систему данашњице.

Мср Виолетта Р. МИТРОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
Докторске студије
viomitrovic@gmail.com

ПОЕЗИЈА И СЈАЈ БЕЛИНЕ

Драган Лакићевић, *Прохуја*, Партенон, Београд 2020; *Жеџелица и Шумановић*, Партенон, Београд 2020

Да је Драган Лакићевић аутор наглашене песничке индивидуалности и изразитог лирског сензибилитета, показују и две збирке поезије издате 2020. године. Поједини репетитивни симболи препознају се и у новим песничким књигама, те тако Лакићевић остаје „песник снега”, како га је Владимир Јагличић назвао у песми „Гостинска соба” (1992). Дух новог и другачијег осетан је ипак и у књигама које обележавају пола века богатог и разноврсног стваралаштва. У разговору за *Новосџи* поводом две нове књиге, Лакићевић се осврће и на прву своју песму „Прохуја”, објављену првобитно у *Малим сарајевским новинама*, пре тачно педесет година: „Оно некад било је почетак и усхит; ово сада је искуство и светла горчина”. Имајући у виду да збирку *Прохуја* отвара управо својом првом песмом, делује да је нешто од усхита и нежности почетака присутно и у најновијим збиркама.

Свет песме је и даље отворен и слике реалности се материјализују у биће песме без покушаја непробојности и херметичности: „прохуја”, што представља уједно и врло срећно одабран наслов, онај је специфичан тренутак пахуље у лету о којем Лакићевић, често кроз своју поезију, проговара. Песма није пахуља, иако се апострофира њена јединственост и непоновљивост, песма је њен лет, заустављени тренутак који се бележи у магновењу, где се пев и сан изједначавају: „Седи, драга јесени, изволи

/ послужи се / па ме обузми сасвим / да запевам и усним у исти трен”. Реч је о песми „Јесен у гостима” у којој јесен покреће хартије и провлачи се међу речи, риме и фигуре, призивајући тако ветар Борислава Радовића, способан да у исто време разгради постојећу песму и створи нову. У више песама песник се присећа одбачених и згужваних хартија, па и оних белих, додирнутих само влагом и ветром, пишући тако о могућности песме, пре него о самим песмама. Има у томе неког витализма, нечег оптимистичног у основи, јер Лакићевић пева о томе како ништа није изгубљено, и чврсто верује у способност песме да постоји чак и када није упамћена или записана.

У песми о комаду чисте хартије, дакле, потцртава се моћ песме у настајању: „То што би могло бити / не може се избрисати // Колико тек има невидљивих порука / имена, речи, помисли // А све што је невидљиво / може бити песма”. У прилог тези о витализму је и утисак након читања да за Лакићевића биће песме постоји, заправо, ван оног написаног, у самој природи, у њеним покретима и звуковима које он верно и посвећенички бележи. Отуда „зуј и клик” који се трансформишу у реч, успевајући притом да премосте на путу до читаоца све оне успутне закутке у којима се речи песме привремено губе. „Закутак” је честа реч у поезији Драгана Лакићевића, и не означава нужно мрачно и скрајнуто место, колико скривену оазу у којој песма може да преживи до коначне материјализације, слично као и мали врт у „Семирамиди на периферији”. Кључна реч је, дакле, „привремено”, јер док је млади Лакићевић веровао да „прохуја једна песма” да би се коначно у бескрају и даљини изгубила у облацима, у новијим песмама налазимо другачији приступ, нешто храбрији и мање сетан, иако је сета, попут снега, константа у Лакићевићевој поезији.

Жанр-слике које представљају грађу многих песама доприносе да њихов дух буде лишен патетике и да их, уместо у снежној безвремености, видимо у садашњем тренутку. Још је Рајко Петров Ного поводом књиге *Снећ љага гушо* писао како су Лакићевићеви стихови најбољи када „не раздвајају рурално од урбаног, традиционално од модерног, митско од историјског и разисторијског, давнашње од садашњег”. Циклус „Дрвеће Београда” доноси управо такве стихове, а жанр-слике које читамо у функцији су хармонизације давнашњег и садашњег. Дрвеће овде не сведочи некаквим променама које промичу поред човека, чиме би се потврђивала њихова вечитост, већ супротно, оно сведочи о људима и о њиховој срећи и несрећи: дуд је „последњи члан породице” који је „памтио толике сватове”, а сада умире у дворишту пусте куће, орах се разграђује да загрли невесту, или се заноси покрај ограда болнице за наркомане. Локализација је константна, чиме се исцртава мапа кретања песника кроз неку нову, градску „шуму симбола”. Одређивање старости дрвећа поново зависи од људи који га окружују, те су тако паркови „стари као

држава”, или вршњаци градова и песникових предака. У тој великој, лиснатој породици сваки изданак је једнако битан, а дрвеће проговара о ономе чега се песник сам никада не одриче, као што су, на пример, завичајност и укорененост. Такав је Ариш у старом парку којем не прија „ни клима ни вода”, али „он мора да живи / и да буде Ариш”. Сличну поетичку позицију бира и сам песник, посебно када прави дистинкцију између снега и каљуге „која се приближава са свих страна”. Он бира да остане доследан себи и свом певању, упркос претећој каљузи, и у томе и успева, иако су поједине песме, бројније у књизи *Жетелица и Шумановић*, онај јек старог Ариша који расте у садашњици на месту којем не припада.

И поред тога, горчине у песмама књиге *Прохуја* нема, док се у збирци *Жетелица и Шумановић* јавља резигнација, а сивило, упркос широком спектру боја и нијанси које ова књига нуди, на концу преовладава. Утисак варирања већ прочитаног је, такође, снажнији, што не чуди уколико се има у виду главна тематика ове књиге. Циклус „Жетелица” посвећен је истоименој скулптури која је за песника по речима Александре Жежељ Коцић „симбол њему најближих простора детињства и љубави”. Други циклус је сачињен од „Пет топчидерских сонета”, да би циклус „Сликар снега” био посвећен такозваним зимским пејзажима Саве Шумановића, при чему сонети носе исте наслове као и Савине слике, осим три сонета који их уоквирују. Идеја уоквирености важна је у овој књизи, јер помаже читаоцу да у различите рамове стави сличне слике „простора детињства и љубави” Драгана Лакићевића. Од „Жетелице”, чија је важност наговештена већ у *Прохуји*, до Топчидера као „бартовског ’пејзажа посебне наклоности””, долази се до снежног пута Саве Шумановића који „иде небу”, без утиска да снег поравнава све, чинећи тај пут лакшим и песнички проходнијим. Визуелни аспект посебно је важан у овој књизи, иако се у првим циклусима песник задржава на разноликим симболичким потенцијалима топчидерске скулптуре. Она за њега јесте оваплоћење лепоте, и вила, и богиња, и жена, као што подвлачи Александра Жежељ Коцић у предговору збирци, али је и повод да се постави питање о тумачењу вајарског дела, све време пратећи линију између мита о Деметри и приче коју би обичан пролазник могао да исприча себи о споменику из топчидерског парка. Свечани тон и „трепет” који обузима песника док посматра своју музу кроз време, сугеришу да та уметност од бакра и злата преживљава све хладне очи пролазника, трајући и као симбол, и као изузетно вајарско дело.

Топчидерски сонети доносе тон који се може разумети као трагички, пун нежности и лирске осетљивости, али и болног поистовећивања са дрвећем које плаче или још тумара, гоњено безнађем. Трага се за речју која је „сјај, звук и слика”, и довољно блага да песник уме да је заустави у њеном снежном лету до земље. Тишина као светост која је

лирском субјекту потребна, а која се провлачи готово кроз све стихове циклуса о сликама Саве Шумановића, наговештена је топчидерским сонетом „Александрин лист у августу”. Занимљиво је да је лист платана или папира „долетео из свемира”, призивајући тако визије васионског апсолута која готово да нема ништа блиско са жанр-сликама из збирке *Прохуја*. Одређена доза песничке апстрактности депатетизује у основи изнимно свечан тон, необичан у матрици савремене поезије. Као да се тиме одају почаст поезији и речи која је успела да уђе у песму, док се у збирци *Прохуја* славила могућност да таква реч, заборављена или изгубљена, постане једнога дана део песме која се памти. У збирци *Жељелица и Шумановић* све је строже конструисано и тематски и формално испраћено, чиме се идеја уоквирености поштује од почетка до краја, дајући тако потврду да је пронађена *права и исправна* реч, за којом се непрестано и прегалачки трага.

Са једнаком озбиљношћу трага се за правом нијансом у циклусу „Сликара снега” где нема богатих колористичких симфонија из природе какве се налазе, на пример, у његовим летњим и пролећним пејзажима. Резигнација је доведена до врхунца, најснажније на местима где се проговара о страдалној судбини Саве Шумановића, без апатије која би могла бити призвана свеопштом зимом у којој се свет у Лакићевићевим песмама налази. Понегде, паралелно са присећањем на осећаје какви су морали бити у Шумановићу док се приближавао смрти, песник следи готово апокалиптичне визије: „Станиште душе све је ниже / Падамо док се снег уздиже / Заборављена вода прети”. Благост за којом се чезнуло раније у збирци, а која је још на почетку првог циклуса збирке *Прохуја* наговештена мотом: „Песмо / желим да те напишем / на крилу лептира”, прва је која се топи у антислици зимске идиле: „Та нежност снега кратко траје / Гордост кидише и на небо / Доле стара земља крвари // За моју слику снег не хаје / Све добро сад је непотребно / И сувишне су благе ствари”. Осетљивост снега сведена је на његову пролазност, али сам песник који ипак „хаје” за Шумановићеву слику, успева да овековечи моћ какву снег задржава на његовим зимским пејзажима. Још увек има „лета у бојама”, још се у широком регистру нијанси задржава и златна и сребрна, и још увек има наде у песнику да страдање није узалудно и да је чистота очувана. У збирци *Прохуја* примећена је занимљива тенденција да се све оно што умире чини већим након смрти, док се све оно што улази у песму макар привидно смањује и чини сићушним. У циклусу о Шумановићу „од снега нема ништа веће”, а смањују се куће, цркве, стогови, сви формати, јер „у свему страх се згусне”. У Шумановићу, као лирском субјекту, нема страха, а његов дух уздиже се ка небу непрестано, гордо, али „окупан зраком златног сјања / Изван смрти и очајања”. Полетање сликаревог духа доноси постање једне нове боје: „Какве раније није било / У размерама хармоније”. Сјај чистоте и белине

постаје на крају збирке оно што неприкосновено узмиче претећој каљузи, и што остаје и онда када „снег смрти све поравна”.

Две нове збирке Драгана Лакићевића дају нови поглед на песников сензибилитет и на његову жељу да мирним и лаганим темпом и даље одаје почаст снегу, платанима, поезији. Пред растућом белином снега губе се слике пропадања и нереди и све се расипа (чиме песник обухвата и себе) и враћа у стање прајединства. Лирска и овоземаљска егзистенција прожимају се и враћају једна другој, што доприноси виталитету који, и након педесет година, опстаје у Лакићевићевим песмама. Као обележје његовог полувековног књижевног рада, нова поезија Драгана Лакићевића показује да снег не поравнава ипак баш све, и да снежне слике у његовој поезији, биле оне Шумановићеве или слике из вртова и београдских паркова, и даље имају моћ да се трансформишу у светле иконе поезије.

Мср Сања П. ПЕРИЋ

Филозофски факултет у Новом Саду

Одсек за српску књижевност и језик

Докторске студије

sweetjane3223@gmail.com

УМИЈЕЋЕ САЖЕТОГ ПРИЧАЊА

Ранко Павловић, *Печай над ѿнором*, „Штампар Макарије”, Београд, „Херцеговина издаваштво”, Требиње, „Ободско слово”, Подгорица 2020

Познати бањалучки књижевник Ранко Павловић и раније нас је изненађивао жанровском разноврсношћу свога књижевног опуса (пјесмама, приповијеткама, романима, драмским текстовима, књижевном критиком и есејистиком). И кад смо помислили да, након свега што је до сада објавио, више неће моћи да нас изненади нечим новим, он је књигом *Печай над ѿнором* то ипак успио. Новом књигом Павловић је потврдио пуну списатељску зрелост и њом је, као Бранко Ћопић својом *Башћом сљезове боје*, крунисао своје приповједачко умијеће. Павловићева нова збирка од 109 кратких прича заиста представља право мајсторство сажетог исказивања различитих животних искустава, сувислих мисли и деликатних осјећања.

Велики руски писац Антон Павлович Чехов у вези са поетиком кратке приче напомиње да је краткоћа приче „сестра талента” и да је она „прије свега једноставност”. Чеховљеве одреднице кратке приче карактеришу и Павловићеве прозне драгуље сабране у наведеној књизи.